

УДК 323.21

ББК 66.5

СІМ'Ї ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЄВРОПАРЛАМЕНТУ: ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ІДЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Г. В. Вархов

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел.+380 (342) 59-61-46; e-mail: whalyna@gmail.com*

У статті досліджуються основні засади функціонування Європейського парламенту, його партійну структуру на початковому та на сьогодишньому етапі. Визначено групи політичних партій, які сформувались після останніх виборів до Європарламенту. Проаналізовано вплив їхньої діяльності на політику Європейського Союзу та на міжнародній арені загалом.

Ключові слова: *Європейський парламент, партії, групи політичних партій, сім'ї політичних партій, міжпартійне співробітництво.*

Поглиблене вивчення структури Європейського парламенту, діяльності груп політичних партій дозволяє сформуванню сприятливого для європейської інтеграції іміджу нашої держави, оскільки стратегічним курсом державної політики України є вступ до ЄС. Цей процес потребує не тільки політичної волі керівництва держави, а й проведення ґрунтовних наукових досліджень, які б сприяли ухваленню виважених політичних рішень. Реалізація даного курсу потребує консолідації зусиль дипломатів та неурядових суб'єктів політики у просуванні інтересів країни в європейській спільноті. Значний потенціал має міжпартійне співробітництво, оскільки у сучасному суспільстві роль політичних партій є однією з головних у вирішенні найважливіших проблем суспільства, формуванні політичного курсу країни, визначенні її зовнішньої політики та геостратегії. Перспективним у цьому контексті є розвиток зв'язків із європейськими транснаціональними партіями, що стають дедалі впливовішим суб'єктом європейської політики та на міжнародній арені. Адже Європейський парламент – законодавчий орган Європейського Союзу, що напряму вибирається громадянами Європейського Союзу. Поряд з такими інституціями, як Європейська Комісія та Рада ЄС, він є одним з ключових органів влади Європейського Союзу [7, с.350-351].

З моменту заснування Європейського парламенту його позиції в системі керівних органів ЄС істотно зміцнились. Із набуттям чинності Лісабонським договором його повноваження розширились до повноважень Ради Міністрів ЄС. Нині прийняття більшості рішень у сфері зага-

льноєвропейської зовнішньої політики потребує участі Європарламенту. Зараз до складу Європейського Парламенту входить 754 членів (парламентаріїв) з усіх 27 країн ЄС.

Об'єднання ідеологічно близьких політичних сил Європарламенту у формалізовані політичні групи є обов'язковою передумовою для інтеграції і важливим елементом діяльності Європейського Парламенту. Такі групи чи об'єднання отримали назву сім'ї політичних партій [8, с.363-364].

Посилення ролі Європарламенту у законодавчому процесі та політичному житті ЄС сприяло тому, що політичні групи у складі Європарламенту ставали дедалі більш консолідованими, конкуренція між ними зростала. У процесі політичної структуризації Європарламенту інтеграція національних партій в європейські політичні групи відбувалася за принципом ідеологічної близькості [6, с.269].

У парламенті сформувалося сім основних політичних груп, які об'єднують представників наступних сімей політичних партій:

– соціал-демократи – до складу цієї групи входять усі провідні соціалістичні, соціал-демократичні та лейбористські національні європейські партії.

– правоцентристи – об'єднує європейські християнсько-демократичні, консервативні партії;

– ліберали – включає представників партій ліберального і центристського спрямування;

– ліві – об'єднує крайні ліві соціалістичні та комуністичні партії;

– зелені та регіоналісти – поєднує національні партії екологів та регіоналістів;

– євроскептики та крайні праві – включає європейські націоналістичні партії та партії антиєвропейського спрямування [9, с.29-31].

Партійну систему Європарламенту часто визначають як “двоплюс кілька” партійну, де домінують дві найбільші політичні групи (група Партії європейських соціалістів та група Європейської народної партії), що представляють найвпливовіші ідеології – соціал-демократичну та консервативну.

Кожна з цих груп завжди контролювали не менш, ніж 30-35% місць у Європарламенті, в той час, як інші, менші за чисельністю політичні групи, – від 3 до 10%. Таким чином групи ліво- та правоцентристів найбільше впливають на формування політики у Європарламенті, проте кількість місць, що вони контролюють, не дає можливості жодній з них домінувати над іншою [6, с.269].

Сьогодні у європарламенті представлено понад 70 національних політичних партій, об'єднаних у сім багатонаціональних політичних фракцій і група депутатів поза фракціями [1, с.85-86]:

– ЄНП (ХД/ЄД) – група Європейська народна партія (Європейські демократи (268 особи);

- С&Д – група Соціал-демократична партія Європи (187);
- АЛДЄ – група Європейська ліберально-демократична (85);
- Зелені – ЕСА – група Зелені/Європейський вільний Альянс (59);
- СКР – Європейські консерватори і реформісти (54);
- ЄСД – група Європа за свободу і демократію (35);
- ЄОЛЛЗС – група Європейські Об'єднані Ліві – Ліво-Зелені Півночі (34);
- Ні – Незалежні депутати (27) [16] .

Розглянемо детальніше кожну з політичних груп в Європейському Парламенті:

Група Європейської народної партії (Європейські демократи) – ЄНП. Раніше мала назву Європейська громадянська партія. У її склад входить 268 депутатів. Є найчисленнішою політичною групою в Європарламенті. Група ЄНП об'єднує як центральні, так і правочентристські проєвропейські політичні сили з держав-членів ЄС.

Більшість партій, що входять до складу Групи ЄНП, належать також до Європейської народної партії. Група ЄНП є першою в історії наднаціональною політичною партією, утвореною на європейському рівні. Має також найсильніше представництво в Раді Європейського Союзу. Партії ЄНП спільно прагнуть до створення більш конкурентної і демократичної Європи, ближчої її громадянам, а також до побудови суспільної ринкової економіки.

Як найбільша політична група в Європарламенті, де несоціалістичні партії мають нині переважну більшість, ЄНП має найбільший вплив на формування порядку денного засідань Парламенту з-поміж всіх інших груп, а також на результати голосування в ключових питаннях. Її сильну позицію підтверджує те, що з 1999 року Група ЄНП має найбільший відсоток проголосованих проєктів на щомісячних пленарних сесіях Європарламенту.

Група Прогресивного альянсу соціалістів і демократів в Європарламенті – С&Д– друга за величиною фракція в Європарламенті, і з огляду на кількість своїх 187 депутатів з 27 країн-членів ЄС має великий вплив на законодавчу діяльність ЄП. Назва “Група Прогресивного альянсу соціалістів і демократів в ЄП” замінила існуючу до цього назву “Група європейських соціалістів”. Зміна назви була пов'язана з прийняттям в ряди євродепутатів фракції депутатів з італійської Демократичної партії.

Боротьба за суспільну справедливість, лідерство в питаннях економічного зцілення, реформа фінансових ринків, боротьба із змінами клімату, боротьба за рівність і творення сильнішої і більш демократичної Європи – це програма Прогресивного альянсу соціалістів і демократів в Європарламенті на найближчі п'ять років.

Група Альянсу лібералів і демократів за Європу (АЛДЄ) – це наднаціональне об'єднання, утворене в 2004 році за ініціативою двох євро-

пейських політичних угруповань: Партії європейських лібералів, демократів і реформаторів та утвореної після європейських виборів Європейської демократичної партії.

Діяльність АЛДЄ проявляється в утворенні політичної групи в ЄП (VI і VII каденції), а особливо в представництві в Комітеті Регіонів, Парламентській Асамблеї Ради Європи, а також Парламентській Асамблеї НАТО. Починаючи з 2004 року, АЛДЄ є третьою за величиною політичною групою в Європарламенті. Після виборів 2009 до неї увійшло 85 депутатів з 19 країн-членів ЄС.

Група Зелені/Вільний європейський альянс – фракція складається з представників двох політичних груп – Партії зелених країн Європейського Союзу, об'єднаних в Європейській партії зелених, і Вільного європейського альянсу, який репрезентує “народи без держав”. Зелених/ВСА можна визначити як угруповання лівоцентристське. Репрезентує їх в ЄП 59 євродепутатів.

Європейські консерватори і реформатори – ЄКР – група, створена після виборів до ЄП в 2009 консервативними партіями. Налічує 54 євродепутатів і є п'ятою за величиною фракцією в ЄП.

Рішення про вступ до фракції прийняло 54 депутатів з дев'яти держав, що дозволило ЄКР зайняти четверту позицію за чисельністю. До складу групи увійшли Консервативна партія Великої Британії, польська “Право і справедливість” та Громадянська демократична партія Чехії, а також поодинокі представники з інших партій.

Програма Європейських консерваторів і реформаторів базується на так званій Празькій декларації, яка проголошує такі цінності, як свобода одиниці, підтримка вільного ринку і інше.

Європа свободи і демократії – ЄСД – політична група в Європейському парламенті VII скликання, утворена фактично 1 липня 2009 року. Нараховує 35 депутатів. ЄСД виникла після європейських виборів 2009 у зв'язку з розпадом двох, існуючих до того часу, груп – “Союзу за Європу націй” та “Незалежності і демократії”. Об'єднала праві, консервативні і євроскептичні угруповання. Партії, що увійшли в групу, декларують неприхильність до Лісабонського трактату, приєднання Туреччини до ЄС, а також явища нелегальної імміграції.

Група Європейські об'єднані ліві – Нордичні зелені ліві – політична фракція, яка об'єднує європейські комуністичні, соціалістичні та еко-соціалістичні партії. Члени належать до двох європейських партій: Європейської партії лівих та Альянсу нордичних зелених лівих. Група налічує 34 депутатів [10, 11].

Вибори 2009 року суттєво не змінили розстановку політичних сил у Європарламенті. Як і в парламенті попередніх двох скликань, нині найбільшими є група Європейської народної партії (268 мандатів), група “Прогресивний соціал-демократичний альянс” (187 місць) та Європейська ліберально-демократична група Нинішнє представництво ліво-

центристів у Європейському парламенті (25% місць) є найменшим за весь період його існування. Після виборів 2009 р. розрив між право- та лівоцентристами збільшився (нині правоцентристам належить 36% місць, лівоцентристам – 25%). Таким чином, у Європарламенті сьомого скликання найпотужнішою залишається група Європейської народної партії.

Важливим фактором, що впливає на результати голосувань у Європарламенті, є формат утворюваних політичними групами коаліцій. Визначальну роль при створенні коаліції відіграє ідеологічна дистанція між партіями. Зазвичай у Європарламенті формується два типи коаліцій:

– “широка коаліція”, що створюється на базі груп Європейської народної партії (ЄНП), “Прогресивний соціал-демократичний альянс” (С&Д) та Європейської ліберально-демократичної групи (АЛДЄ);

– лівоцентристська та правоцентристська коаліції на чолі із групою Європейської народної партії та групою “Прогресивний соціал-демократичний альянс”.

Аналіз коаліційної поведінки політичних груп у Європарламенті першого-п’ятого скликань доводить, що ліво- та правоцентристи частіше об’єднувались у широку коаліцію при голосування, якщо мали схожі партійні позиції у певній сфері європейської політики. Зі збільшенням ідеологічної дистанції між партіями частота утворення широкої коаліції зменшувалась [12].

Отже, у 2009-2012 роках у Європарламенті збереглася тенденція до утворення “широкої коаліції” при голосуванні з більшості питань політики ЄС, в тому числі з питань зовнішньої політики. Проте, у певних сферах політики ЄС (екологія, охорона здоров’я, громадянські свободи, гендерна рівність, розвиток, міжнародна торгівля) конкуренція між політичними групами різного ідеологічного спрямування посилилася. Європейські експерти, прогнозують подальше посилення впливу ідеологічного чинника на коаліційну поведінку політичних груп Європарламенту [12].

Зазначимо, що європартії не лише формують політику Європарламенту, але й здійснюють непрямий вплив на прийняття рішень в інших інституціях ЄС. Так, провідні європартії (Європейська народна партія, Партія європейських соціалістів та Європейська ліберально-демократична та реформістська партія) регулярно проводять координаційні наради керівників партій із головами держав з метою узгодження їх позицій напередодні засідань Європейської ради. З метою вироблення членами однієї партії спільної лінії у певних сферах політики ЄС, європартії також організовують зустрічі із міністрами в окремих галузях напередодні засідань Ради Міністрів ЄС. Окрім цього, європартії підтримують тісні зв’язки із єврокомісарами, які представляють політичні партії,

що входять до складу їх політичних груп в Європарламенті [3, с.286-287].

Договірні засади європейських партій регулюються ст. 191 Договору про Європейські Спільноти. Основою діяльності європейських партій є ухвалені ними статuti. Сформовані відповідними європейськими партіями фракції діють на основі Розділу V Регламенту Європейського Парламенту, положення якого є обов'язковими нормами внутрішньої організації діяльності цього органу.

Основними цілями європейських партій є насамперед втілення волі громадян Союзу, а в ідеалі – це формування європейської свідомості (ст. 191 Договору про Європейські Спільноти), ухвалення у виборчих програмах спільних дій, а також взаємодія з національними партіями держав – членів та партіями зі статусом спостерігача з інших європейських країн [2, с.56].

Формами організації європейських партій є з'їзд, правління або рада партії, президія та генеральний секретаріат. Сюди ж слід додати конференції партійних лідерів та голів урядів, а також положення, що стосуються діяльності фракцій в Європейському Парламенті.

Практична діяльність європейських партій зосереджується на роботі виборчих програм, основних напрямів у роботі фракцій в складі Європейського Парламенту, узгодженні позицій між керівниками партій та лідерами урядів напередодні засідань Європейської Ради, а також на інформуванні засобів масової інформації про свою діяльність та позицію в органах ЄС [6, с.278-279].

Перспективи тіснішої партійно-політичної співпраці відкриває членство у євродіпартиях. Щоправда тепер жодна з українських політичних партій не є їх повноправним членом.

При здійсненні політичного діалогу Україна – ЄС слід враховувати структуру загалом європейського політичного простору за ідеологічною ознакою. З метою зміни сприйняття України у євроспільноті необхідно використовувати потенціал міжпартійного співробітництва. При побудові політичної комунікації з ЄС, потрібно:

- визначити європейські транснаціональні політичні партії як цільову аудиторію комунікативного впливу;
- використовувати міжпартійні зв'язки у якості комунікативного каналу для просування інтересів України в ЄС. В цьому контексті необхідно:
 - активізувати взаємодію із політичними групами провідних євродіпарти в рамках механізмів міжпарламентського діалогу Україна – ЄС та Угод про співробітництво;
 - при здійсненні комунікації із політичними групами Європарламенту враховувати тенденцію до посилення міжпартійної конкуренції;
 - використовувати співпрацю із представниками євродіпарти в рамках Парламентської асамблеї Ради Європи;

– розширити рамки політичного діалогу із ідеологічно спорідненими європартіями через участь українських партій у провідних політичних Інтернаціоналах;

– розглянути можливість отримання членства в ідеологічно близьких європартіях, що дозволило б українським партіям брати безпосередню участь в їх діяльності та відкрило перспективи тіснішої партійно-політичної взаємодії [13].

Таким чином, європейські транснаціональні партії чи групи – це організації, які об'єднують національні партії відповідного спрямування. Вони об'єднуються навколо однієї політичної сили і формують спільну стратегію і тактику, а також утворюють єдине керівництво, а також стають ключовим елементом у прийнятті політичних рішень в Європарламенті. Тому ми можемо свідчити, що вони впливають на загальну ситуацію в Євросоюзі. Враховуючи ціннісне забарвлення негативного сприйняття України в ЄС, що перешкоджає реалізації євроінтеграційного курсу держави, нам доцільно здійснити ідеологічне позиціонування України та українських інтересів у системі європейських цінностей.

Література:

1. Ломко И.Г. Взгляд на партии с Запада и Востока / И.Г.Ломко // Материалы международного симпозиума в АРК “Альтернативы современной демократии в свете Третьей мировой теории” (по “Зелёной книге” М. Каддафи). – Киев: Феникс, 2004. – С. 84-90.
2. Ломко И.Г. Политические партии как фактор формирования внешней политики в условиях гражданского общества / И.Г.Ломко // Материалы научно-практической конференции “Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития”. – Одесса: Черноморье, 2005. – С. 55-57.
3. Малярчук В.А. Міжнародна політика: простір партійного змагання і співробітництва : монографія. / В.А.Малярчук. – К.: Юридична думка, 2005. – 312 с.
4. Обушний М.І. Партологія: Навч.посібн / М.І.Обушний, М.В.Примуш, Ю.Р.Шведа. – К.: Арістей, 2006. – 432 с.
5. Партии и движения в Западной и Восточной Европе: теория и практика: Пробл.-темат. сб. / В.Нюбин (отв. ред.); РАН. Ин-т науч. информ. по общественным наукам. – М., 1997.
6. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: монографія / за заг.ред. д.і.н. проф. А.І.Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – 396 с.
7. Примуш М.В. Політичні партії: історія і теорія: Навчальний посібник / М.В.Примуш. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 416 с.
8. Романюк А. Партії та електоральна політика / А.Романюк, Ю.Шведа. – Л.: Астролябія, 2005. – 348 с.

9. Шведа Ю. Методологічні застереження Дж. Сарторі щодо аналізу партійних систем / Ю.Шведа // Нова політика. – 1998. – №5. – С. 28-32.
10. Партійно-ідеологічна структуризація європейського політичного простору та можливості просування інтересів України в ЄС. Аналітична записка // <http://www.niss.gov.ua/articles/693/>
11. EPP Group in the European Parliament // <http://www.eppgroup.eu/home/en/aboutus.asp>
12. European parties: the most ignored democratic potential in the European Union // <http://www.euractiv.com/future-eu/european-parties-ignored-democratic-potential-european-union/article-117170>
13. Hix S. Democracy in the European Parliament / S.Hix, A.Noury, G.Roland // http://emlab.berkeley.edu/users/groland/pubs/HNR-Democracy_in_the_EP-.pdf

*Стаття надійшла до редакційної колегії 4.09.2013 р.
Рекомендовано до друку докт.політ.наук, професором **Монолатієм І.С.**,
докт.політ.наук, професором **Гоном М.М.** (Рівне)*

EUROPEAN PARLIAMENT'S POLITICAL PARTIES FAMILY: PRINCIPLES OF OPERATION AND IDEOLOGICAL SPECIFICS

G. V. Varchov

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, st. Shevchenka, 57;
ph. +380 (342) 59-61-46; e-mail: whalyna@gmail.com*

This article explores the basic principles of operation of the European Parliament, his party structure at the beginning and at the present stage. Defined group of political parties that were formed after the last elections to the European Parliament. The influence of their activities on the policy of the European Union and the international arena in general.

Key words: *European Parliament, the party of political parties, families of political parties, between the party cooperation.*